

Smaastykker og Oversigter.

1.

Tyres Danevirke.

Af J. S. Vanggaard.

Naar jeg i »Historisk Tidsskrift« vover mig frem med et Indlæg i Danevirkeforskningen, da er det, fordi jeg gennem Aarene har spejdet efter en Uddybning af et bestemt Forhold, som jeg mener har væsentlig Betydning, men som hidtil er udeblevet. Det jeg tænker paa er, hvor omfattende et Arbejde Opførelsen af Kampestenmuren maa have været, og at dette berettiger til i langt højere Grad, end det hidtil har været Tilfældet, at give dette Værk Førstepladsen blandt Danevirkes Værker.

C. Neergaard angiver Kampestenmurens Udstrækning som gaaende fra Kalegat til Kurborg, men nævner dog, at Worsaae i 1864 anfører, at den ogsaa findes Øst for Kalegat, selv om den ikke strækker sig helt til Voldstedet ved Danevirke Sø. Vilh. la Cour finder ikke nogen Grund til at antage, at Værket ikke har været fuldført, og anser det for givet, at Muren har strakt sig fra Borgen ved Danevirke Sø og til Kurborg¹. — Det vil vel ogsaa være rimeligt at mene, at den østlige Strækning, udækket som den blev af den senere, paa den vestlige Strækning opførte Teglstenmur og liggende umiddelbart op til de i Middelalderen opdukkede Landsbyer Store- og Lille Danevirke og forholdsvis nær ved Slesvig By og Gottorp, først er bleven benyttet som Stenbrud og derefter omtrent raseret.

Vilh. la Cour angiver Kampestenmurens Længde til ca. 5000 m; ved Opmaaling paa Kortet kommer man dog nærmere til

¹ Er denne Antagelse rigtig (altsaa Værkets Fuldførelse), maa man ogsaa mene, at »Forbindelsesvolden« mellem Danevirke Sø og Hedeby er ældre eller i al Fald samtidig med Dronning Tyre, da Godfreds Vold fra Danevirke Sø til Slien (Gottorpenge) ikke bærer Præg af at have modtaget nogen Udbedring og derfor i Forhold til Kampestenmuren vilde være et aldeles utilstrækkeligt Værn.

4500 m. Dimensionerne angiver la Cour og Neergaard overensstemmende til Bredde: 3,20—4,20 m, og la Cour anser det sidste Tal for det sandsynligste for den oprindelige Bredde. Højden i vore Dage sætter la Cour til 2,40 til 3,20 m, men henholder sig til den i 1837 paa et enkelt Sted angivne Højde fra 5,20 til 5,50 m og tilføjer, at dette maaske er den oprindelige Højde. (Heller ikke mindst siden den Tid og lige til vore Dage har Danevirke trods danske og senere tyske Fredningsbestemmelser været udsat for stadige Plyndringer).

Tager vi nu lidt runde Tal: $4 \times 5, 50 \times 4500$ faar vi et Kubikindhold af 99000 Kubikmeter.

Neergaard siger: »Denne cyklopiske Mur svarer vel ikke ganske til det stolte Virke, som de folkelige Fortællinger lade Thyra Danebod have rejst. Dog kan den ingenlunde kaldes ringe.«

Der turde her være Anledning til at protestere. Selv maalt med moderne Maalestok vilde en saadan Kampestenmur være et meget betydeligt Ingeniørværk, og set i Forhold til Datidens Befæstningskunst og Hjælpemidler bør det være uden for enhver Tvivl, at det er et imponerende Værk. Og overvejer man Tilblivelsen, da bliver Kampestenmuren næsten af gigantisk Art. Der tænkes her særlig paa Tilvejebringelsen af Stenene; thi disse har jo ikke ligget lige for Haanden; de har skullet indsamles, og da de paa faa Undtagelser nær: »Stenstrøninger« har ligget jævnt spredt over Morænelandskabet, har man, hvor det drejer sig om saa uhyre Mængder, maattet afsøge og transportere fra mere end et Herred. Dertil kommer endnu en Vanskelighed. Danevirkes Hovedvold med Kampestenmuren ligger i alt væsentligt paa Hedefloden vest for Morænelandskabet. Der har altsaa ikke været Sten af Betydning i Nærheden, de skulde næsten alle hentes langvejsfra, østfra, selv om det er sandsynligt, at Morænen Vestrand øst for Husby og Skovby og sydefter har været mere stenrig.

Kampesten (Granit og Gnejs) regnes at have en Vægtfylde fra 2,11 til 3,05. Tager vi Gennemsnittet, da vejer en Kubikmeter 2780 kg. Imidlertid regner man ved løse Kampesten at maatte trække $\frac{1}{3}$ fra denne Vægt og faar da 1853 kg pr. Kubikmeter. — Stenene har maattet hentes med Heste paa Stenslæder; maaske ogsaa Menneskene tillige har maattet slæbe. Man kan ikke tænke sig, selv om Vinteren og Snelæget er taget til Hjælp, med Datidens Hulveje (Rideveje) og ujævne Terræn, at man har kunnet transportere en Kubikmeter Kampesten paa mindre end to Transporter. Man faar da efter det anførte henved 200.000 Slædetransporter, deraf en Del paa Mileafstand.

Arbejdet ved Opførelsen af selve Muren maa ogsaa betegnes som særdeles betydeligt. Det drejede sig ikke blot om en Opstabling af Stenene; der blev tilvejebragt æltet Ler, hvori Stenene blev nedlagt, saa at Muren ligefrem blev opmuret. Sandsynligvis blev den tillige, saaledes som Brandsporene antyder, kronet af et Bulværk; og Volden bagved blev ved Jordfyld ført hen til (forenet med) Muren.

Er dette Arbejde, saaledes som Traditionen lyder, gennemført paa 3 Aar, maa det have krævet et Folkeopbud. Tænker man paa Godfreds Jordvold, saaledes som den tegner sig ved Militærets Gennemskæringer i 1861 og i dens vestlige udækkede Del, da maa den, selv om den har baaret et Bulværk, kunne være opkastet og tømret af Styrker, der hovedsagelig kunde tilvejebringes ved stedligt Opbud, og ved Medvirkning af Hæren. Men nu Valdemarsmuren. Man har kunnet tage Leret og brænde Stenene i den vestlige Del af Morænelandskabet, altsaa ved Husby og Skovby, hvor man da ogsaa har fundet middelalderlige Teglovne. Pletvis har der maaske ogsaa kunnet findes Ler længere mod Vest, hvorom de af Kindt forefundne Teglovne i selve Graven forved Valdemarsmuren kunde bære Vidnesbyrd. Ogsaa her mangler desværre Nutidens Undersøgelse. — Til Teglværkerne har man kunnet bane Veje. Det har været langt lettere, selv om man tænker paa Opførelsen af en virkelig Mur og Tilvejebringelsen af den dertil nødvendige Kalk. Det mere fremskredne Tidsrum har ogsaa lettet Opgaven. Forøvrigt fik Valdemarsmuren jo ikke saa stor en Udstrækning som Kampestensmuren; den blev vel aldrig færdig.

Selv om Godfred er Danevirkes Grundlægger, kan der næppe være noget meningsløst i at antage, at Kampestensmurens Byggherre i Folkets Bevidsthed regnedes for Danevirkes Bygmester; og vil det være urimeligt at mene, at Erindringen om et saa mægtigt Bygværk og et saa mægtigt Folkeopbud i Forbindelse med dets Opførelse vilde have holdt sig i de 250 Aar til Valdemarstiden, til hvilket Tidspunkt Historieskrivningen tier om dette Emne; og netop i Følge sit Emne særlig have holdt sig som Folketradition fremfor at have beskæftiget de politiske Kredse. I det nævnte Tidsrum var det jo om helt andre Ting, Stridighederne drejede sig.

Da der ved Valdemarstidens Begyndelse fremstaar Historieskrivere, og Forholdene ved vor Sydgrænse samtidig faar forøget Betydning, hefter Sven Aagesøn Folketraditionen, og taler om det store Folkeopbud og Opførelsen af »et mægtigt Murvirke«.